PENSUM INAUGURALE,

DE

PLETHORA.

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

GULIELMI ROBERTSON, SS.T.P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI conſenſu,

Et nobiliſſimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini ſubjicit

BOYLEUS COGHLAN,

HIBERNUS.

Ad Id. Septemb. hora locoque ſolitis.

----------- Sunt quaedam mediocria, ſunt mala plura,
Quae legis hic; aliter non fit, Avite, liber.

MART.

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

Academiae Typographos.

M,DCC,LXXIII.

SAMUELI HOBSON,
Apud Youghall in Hibèrnia, Armigero,
Morum integrorum ſuavitate,
In amicos beneficentia,
In omnes benevolentia,
Privatam vitam condecoranti,
Et omnibus quae ingenium probumque hominem
Ornant faciuntque
Virtutibus praedito;
Propter multa beneficia, ac verae amicitiae teſtimonia,
Quibus ſe ſuoſque proſequutus eſt,
In perpetuum venerando:

Nec non,
Condiſcipulo ſuo cariſſimo,
JACOBO MANDEVILLE, M. D.
Artem Apollinarem, medicinae honori,
Suo proprio emolumento, hominumque ſaluti,
Jam exercitaturo;
Sive prout ſocio hilari, ſive medico perito,
Sive amico integerrimo, ubique laudando:

Denique,
Amico dilectiſſimo amantiſſimoque,
JACOBO THEOBALDO PAYNE,
ARMIGERO,
Morum urbanitate, indolis probitate,
Et aliis quae hominum benevolentiam fidemque
Sibi conciliare valeant dotibus, affatim ornato:
Hoſce fructus primarios,
Exiguum animi non ingrati monumentum,
Ea qua decet reverentia dicandos cenſuit
AUCTOR.

Viro Ornatissimo ac consodali suo

Ledgerwood

Academici laboris primitias

lubentissime offert

Boylus Coghlan.

PENSUM INAUGURALE,

DE

PLETHORA.

CUM lege cautum ſit academica, ut omnes qui hac in Univerſitate doctoratum ambiunt, penſum inaugurale, libelli inſtar, imprimendum curent; et ego, ea cauſa, invitum licet, fructus in lucem edere praematuros hoſce coactum me comperio; etenim quam lubentiſſime mihimet laborem haecce papyro inſcribendi incompta mentis dictata non ſuſcepiſſe maluiſſem; multo autem magis publici juris haud feciſſe cupiviſſem. Ad hocce opus perficiendum, tremulam admovere manum non poſſim, quin vos, B. L. ut nil a me novi expectetis ſupplicem. Poſt lecturam, invenietis omnia ad huncce ſubjectum elucidandum adhibita aliorum eſſe laborum. Sat mihi erit cogitationes dictaque eruditorum virorum

ſcriptis profeſſorum praelectionibus delegiſſe, ac in unum quae huc et illuc ſparſa conjeciſſe. Et hujus me non pudet. Quis enim juvenum tam felix, tam ſapiens, aut audax, qui omnia quae prolata ſunt ſuo ex ingenio exhauriret? Unde vero nobis illa quae ſcimus? Ni aliis, itaque illis quae optima ſunt, uti, eorum agnoſcere rivos cur erubeſcam? In tractatione ſequenti, pauca De Plethora, antiquorum euchyma, proferre ſtatui. Quae aliquando ut morbus, ſaepiſſime vero anſam huicce foecundam praebens, notari meretur. Eam matris multorum morborum nomine dotavit Stahl; dicitque Hoffmannus, 'Nihil eſt, ſi forſan venena, et animi affectus, exceperis, quae tantam ruinam ac perniciem corpori minetur, atque illud tam gravibus morbis obnoxium reddat, quam nimia ſuccorum abundantia; quia vires premit, et motibus impulſoriis reſiſtit; unde tardior fit circulatio, ſegniores etiam excretiones, a quibus tamen ſalvis praecipue ſanitatis functiones dependent.' Non indignum itaque inter eos qui humanum genus adoriuntur locum tenet plethora; haudque immerito mihi pro conſcribenda diſſertatione ſuppeditaret materiam. In cujus pertractatione, ſi quaedam oblita, alia omiſſa, aut nonnulla, forſan

multa,

multa, perperam expoſita, rudi atque impolito ſtylo expreſſa, videatis; vos, B. L. obſecro, ne vultu ſeveriore, aut peritiſſimi virgula, animadvertatis: Nam, ut vobis magis polito exhibeam, neque vel tempus permittit, quinimo ſi et conarer, ſub onere forſan ſuccubiturae ſunt tenellae meae vires. Vos etiam, quibus haec legere extra academiam obtingit, oro, ut, quod hocce opus ſit mere academicum, inviteque ſuſceptum, memineritis, etiam quod humanum ſit errare, humanique nihil a me juvene alienum putandum ſit.

Inter cauſas morborum praediſponentes, polychymiam, aut ſuccorum in corpore molem inconſuetam, ſanitati ſecundae minime accommodatam, recenſuerunt antiqui; quam in euchymam ſeu fluidorum bonorum, et cacochymam, aut male moratorum, talem proportionem, qualem ſimul integra cum valetudine ferri non poſſe, diviſerunt *. Ex iis nonnulli illam plethoram, hanc cacochymiam, nominavere.

In plethoram ad vires, et ad vaſa, reſolvebatur euchyma. Una in vaſis tantam coacervationem, quantam cordis arteriarumque vires conjunctae facile movere non potuerunt, cui junguntur ſyſtematis

* Junck. tab. 2. Gaub. § 387.

ſtematis laſſitudo, torpor, ejuſque magna functionum oppreſſio; altera talem fluidorum maſſam qualem ſine ruptura plus ferre recuſent vaſa, citra vero munerum animalium perturbationem notabilem, voluerunt *. Haec temperamentis, quibus acciderit, ulterius diſtinguebatur. Si in laxum, tenerum, ac mollem, ſeu corporis habitum ſanguineum, incideret, ubi, ob partium delicatulam texturam, nulla, ſaltem parva, globulorum rubrorum ingreſſui datur oppugnatio; exinde cutis nitida, polita, ac rubicundulo colore ſuffuſa, tunc neotericorum plethora ad habitum: Si autem in temperamentum melancholicum fibra rigida gaudentem, ubi, e contrario, ob cutis caeterarumque partium repugnantiam, coarctus eſt in aliis minus obſiſtentibus locis ſanguis, unde venae tumidae, eminentes, tum eorum ad venas enaſcitur plethora †.

Hiſce admodum ſunt affines duae aliae ſpecies, quae vitae periodis partibuſque ſyſtematis ſanguiferi affectis ſtipantur.

In aetate infantili et juventute, quod arteriae quam venae ſolıditate minore ac denſitate polleant,

* Gaub. § 388. 391.

† Gaub. § 388.

ant, teſtes ſunt Wintringham jun. ac Robinſon experimenta; unde fit in illis quam in his inſignior fluidorum accumulatio. Progrediente vero vita, ſeu occidente, majorem proportionaliter firmitatem, forſan ex eo quod cordis inſultibus directius objiciuntur, aſſecutae ſunt arteriae, nunc venas diſtributionem imparem recipere invicem cogunt. Unde ſuperpondii in diverſis hujuſce ſyſtematis partibus, diverſis vitae gradibus, alternatio. Ineunte aetate arteriae, ingraveſcente vero venae, plethora laborant; quod ex haemorrhagiarum phaenomenis, quae in adoleſcentulis ab arteriis, in ſenilibus e venis, maxime profluunt; itemque ex colore cutis florido, veniſque depreſſis in illis, oppoſitis vero in his, fuſe ac clare comprobatur. Ex dictis quoque, cur frequentiſſime ad habitum juventuti plethora, et ſenectuti ad venas, fere ſemper occurreret; cur itidem iſta, cui initio ad habitum impingitur nomen, poſtea, in vitae progreſſu, in plethoram ad venas evaderet, liquido patebit.

Reſtant adhuc duae alterae ſpecies, ſcil. Plethora ad ſpatium, quae et Reſpectiva vocatur; ubi ſanguis, nec mole nec volumine adauctus, vaſorum nihilominus capacitati male convenit, propter luminis eorum a variis cauſis imminutionem;

nem ; ſicut paroxyſmi febrilis acceſſione, magna ac frigoris diuturna applicatione, aliiſque, conſtrictionem inducendo, ſuas vires exercentibus ; et apparens, ſive ad volumen dicta, ubi, e contrario, fluidorum moles, a calore externe applicato, exercitio vehemente, repentina atmoſphaerae ponderis elevatione, &c. dum canalium amplitudo forſan in eodem ſtatu durat, ſaltemve tali in proportione non augetur, ſubito adaucta eſt *. Haec inter medicos diſtinctio magni habeatur momenti ; etenim ex ea pendet quid per diatheſin phlogiſticam, in auctorum ſcriptis tam celebrem, intelligendum, quae tonum auctum, ſeu vaſorum in ſanguinem contrahendi proclivitatem, actionemque, majores denotat. Hae ſunt plurimae certe plethorae ſpecies praecipue ſpectandae, quae, quippe in auctorum ſcriptis tam ſaepe occurrant, eas explicatas habere, haud omnino inutile videtur.

Cacochymia omnino praetermiſſa, de plethora euchyma, ejuſque maximi momenti ſpeciebus, pauca paginis ſequentibus proferre decrevimus. Priuſquam vero hoc penſum ſuſcipere conamur, quaeſtionem hic ſeſe praeſtantem dirimere alicujus pretii

* Gaub. §. 389. 390.

pretii cenſeatur, An pro morbo, potiuſve morbi cauſa, habenda eſt plethora? In utrimque multa perquam ingenioſa adduci poſſint argumenta: Verum talem enimvero componere litem, noſtro judicio nec factu facile, nec utile diremptu, foret. Quippe, ſi pro cauſa diſponente aeſtimanda, morbi etiamnum conditioni ita appropinquat, ut cura animoque noſtris aeque praevertere poſtulat; cauſae quia occaſionales quae cum ea morbum inducere valent, hominibus ſemper opportunae ſunt, ut in eodem ſtatu ſano diu perſtare iis non concedatur *. Olim ab Hippocrate obſervatum fuit, quod, ‘Bene habita athletarum valetudo, ſi ad ſummum proceſſerit, periculoſa, non poſſunt in eodem ſtatu permanere neque conſiſtere: Quum autem non conſiſtant, nec in melius poſſint proficere, ſupereſt ut in deterius vergant †.’ Contra, ſi plethora pro morbo duntaxat habeatur, tunc criterion, ſeu quandam normam fixam, a qua dirigendi ſumus, in propatulo nos adducere oportet; quod, ob ſanitatis latitudinem indeterminatam, cauſam inter et effectum diſtinguendi periculum, cujuſvis hominis idioſyncraſiamque, fere impoſſibile videtur. Ea etenim quae in uno plethoram ad vires, morbumve,

* Van Swiet. comm. in § 106. † Hippoc. aph. 3. § 1.

bumve, in altero molestiam levissimam, vix incommodum, praebeat. In medio iter tutissimum, modo causa, modo morbus, censenda est, uniusque effectibus obviam ire, alterius curam efficere, operae pretium erit.

Nunc quid per plethoram in sequentibus intelligendum, proxime aggrediundum est. Definitionem accuratam, brevem, simul ac copiosam, reprehensionisque expertem, stabilire, nobis, ob varias scriptorum sententias, specierumque copiam, minime concessum est. Tale quiddam jactanter sperare longe a nobis absit. Hancce vero, utpote ad plethoram cognoscendam, ejusque species ab aliis distinguendas, maxime idoneam nobis proponere liceat.

DEFINITIO.

Fluidorum bonorum in systemate sanguifero, cum dyspnoea, anxietate, oppressionis sensu, cutis rubore insolito ac vegeto, aut venarum intumescentia, copia praeternaturalis, corporis functiones ut plurimum perturbatae. Haec enumeratio omnes, scil. praecipuas species, plethora etenim ad spatium, ut et ad volumen, quoniam raro diuturnitate aut periculo praedita, praetereunda est, sub se continet; Ejus praesentiam manifestius denotant vultus co-

lor

lor rubicundus, labiorum, oculorum in angulis, aliarumque partium cute exiliter tectarum, rubor, corallii inſtar, notabilis; oculi paululum extantes, humectantes, vivacitate quadam inſolita dotati; vaſa perplurima in albugineam diffuſa; demiſſo ac repente elevato capite, vertigo; viſus deprivatio, tremulus aut ante oculos motus; pulſus plerumque mollis, plenus, tardus, facilis vero excitandus. Manu pectus ſuperimpoſita, cor in ſanguine expellendo aegre ſuo munere fungi, ac gravi quaſi ictu contrahi, ſentitur. Plethorici ad exercitationem ſunt inepti; nam facile delaſſantur; et aliquando ſponte, ſaepius vero, ab inconſueto motu, dolorem quendam contuſivum in omnibus artubus experiuntur *. Labore tenui, aut cum ſuperiora petunt, aegre ſpirant, facillime calefiunt. Vino, liquoribus ſpirituoſis fortioribus, etſi leviſſima indulgentia haud impune iis praetereunda eſt; quippe etenim cutis, muſculorumque intumeſcentia mollis et aequabilis, reſpiratio ac pulſus citatiores, vertigo, oculorum ſuffuſio, ſanguinis verſus caput magna determinatio, cum praecordiorum moleſtia inſigni,

* Hoffm. tom. 2. p. 3. cap. 8. et Junck. conſp. theor. p. 618.

ni, eos laceſſunt, convivialem atque exceſſum immerito remunerant *. In ſomnolentiam proclives, et ſomno ſaepe opprimuntur invito, qui et longior atque profundior, ſaepe ſaepius vero inſomniis deturbatus, iteratione invaleſcat †. Quieſcente corpore, aegre ac tarde ſpirant, ſuſpiriaque pectore ex imo haud infrequenter evadunt. Plethorici magna ex parte nitidi atque obeſuli, raro macilenti ſunt. In locis arctis, co-opertis, ignibus calefactis, temporibus hiſce quibus ſubito imminutum eſt atmoſphaerae pondus, aegritudinem pergravem ſentiſcunt. Alvi excretio, niſi quod fortaſſis ſaepius quam augetur ſupprimitur, naturalis evadit ‡; excreta autem, ingeſtorum ac morae ratione, parciora, ac multo magis indurata, quam in non plethoricis, exiguntur. Animi indolis, inter ſigna, fere omnes qui hactenus fuere auctores mentionem fecerunt, qui et ſerenus, tranquillus, placiduſque ſignabatur: Qua ratione vero, propter quod temperamentis ſanguineis hicce nec proprius nec frequens eſt, in quibus maxime vigeat plethora, dubitandum ſit. E contrario, mens quae et hilaris

* V. Swiet. com. § 106. † Hoffm. ibid.

‡ Hoffm. ibid. cap. 9.

ris eſt, nec ſponte, varia ac mutabilis externorum adfectibus facile concitata, eorum pariterque immemor, denique, utpote corpus, mobilitate irritabilitateque plerumque praedita, iis naturaliter conceſſa; nonne hiſce potius quam ſupradictis dotibus igitur ſtipari oportet? Plethoram ad diſtinguendam non multum confert, quoniam a medico rariſſime, ſi unquam, in auxilium vocatur; quippe caetera non deſunt, quae ſatis ac abunde eam detegunt ſigna. Si in temperamentis melancholicis, quod rarius autem evenit, vel ſeneſcente aetate, exoriretur plethora, tum cutis floridae, animique mutabilis vice, venarum intumeſcentiam, mentemque ſedatam forſan ac tranquillam, obtinere docent obſervata.

SYMPTOMATUM RATIO.

Hocce ſub titulo, quaedam de ſymptomatum, ſeu plethorae effectuum theoria, more ſolito, proferre volumus; quorum plerique fere ac omnes nimia ex ſanguinis redundantia pendent.

Cutis caeterarumque partium rubor. Ex copia globulorum rubrorum inſolita vaſa capillaria permeante, cui ob partium mollitiem nullum datur ob-

obſtaculum : E contrario, *Venarum intumeſcentia*, e ſanguinis quantitate nimia, ob aliarum rigiditatem ac vim, in venas laxiores coacta oriri videtur.

Demiſſo, &c. capite, vertigo, &c. ſitui mutato ſanguinis reditum oppugnanti debentur ; unde in capite accumulatio, cerebrique compreſſio, ex qua innaſcuntur effectus

Plethorici ad exercitationem inepti. Nihil ex omnibus, quae mihi hactenus innotuere, adeo impenſe ſanguinis circuitum promovet ac exercitium ; nihil vero corporis calorem tam efficaciter adauget ac circulationis velocitas, et a calore maxima fluidorum rarefactio, quibus magnopere agitantur plethorici.

Dolor contuſivus rheumatici inſtar, a diſtenſione vaſorum inſolita, ex ſanguinis vera copia, aut potius ejus volumine adaucto, pendere videtur ; quippe dolor eum referens, brachii venas ſubcutaneas ligamine comprimendo, ac in eas ſanguinem accumulando, gigni poſſit.

Vini, liquorum ſtimulantium, &c. quippe etenim ex ſtimulis circuitus citatior, et rarefactio, ex quibus profluunt cutis et muſculorum tumor mollis, manuum et digitorum claudendi inabilitas, &c.

In ſomnum proclivitas, et invitus ſomnus, forſan

ſan ex ſanguinis in cerebri vaſis coacervatione, nervorum originem comprimente, ut et animo ſolicitudinum experte, aut ab iis quae ad mentis ſeu corporis exercitationem ſpectant vacuitate *.

Inſomnia quae perterrent cerebri excitationi impari tribuenda ſunt: Inter cauſas etenim vigiliarum ſeu excitationis Cl. Culleno recenſitas, enumeratur ſanguinis in cerebri vaſis impetus adauctus, ſuo irritamine agens; ſimili effectu ſtipatur quantitatis augmen †. Utriſque in plethoricis favent ſyſtematis plenitudo, corpuſque reclinans.

Corpore quieſcente, aegre ac tarde ſpirant. Uti ſanguinis circulus, ita fere ſemper ſpiritus; quandoquidem in plethoricis nullo ſtimulo commotis tardior evenit circulatio, ſequitur, ut ſegnior itaque evaderet reſpiratio. Sed in iis, ob congeſtionem, in pulmonum aeque ac aliarum partium vaſis, praeternaturalem, ſentiuntur anxietas, moleſtia, ac praecordiorum aegritudo; ad quas tollendas, inſpirationes altae atque profundae ſubinde excitantur. Cur ideoque ex calore, pondere atmoſphaerae ſubito imminuto, enaſcatur anxietas, liquido conſtat.

Plethorici

* Cull. inſt. § 126. 128.

† Inſt. § 133.

Plethorici magna ex parte obesuli. Ex iisdem fere causis oriuntur plethora ac polysarcia. Prior nutrimenti in systemate sanguifero abundantia; posterior depositio potius hujusce in tela cellulosa secretio, habeatur. Cur itaque obesuli plerumque evadant, clare patebit.

Alvi excreta, pauca, indurata, ingestorum solutioni ac absorptioni vegetioribus debentur.

Mentis indoles. De mentis et corporis actione reciproca nihil fere certi deprehendimus; operationis modi vero prorsus inscii. Experientia noscimus, quod haec ita inter se connexa sunt ac conspirant, ut unum alterius ope et auxilio in hac vita egeat, unumque in alterum agat, et invicem quoque patiantur; ultraque vero tenebrae. Sanguineum, aeque ac alia temperamenta, quavis animi indole dotavit instruxitque natura; quorsum autem, caligine ac dubiis, nunquam forsitan collustrandis, implicaverat. Quamobrem aliquid lucis clarioris affundendi, seu fusius aut accuratius exponendi, viribus penso tam imparibus, ita iniquis, aggressuri sumus? Longe a nobis absit ista mens, tam vana spes; nec certe audiendi qui rem tam arduam, difficultatibus undique circumfusam, ficulneis ratiocinationibus explorare aggrediuntur.

Caligines

Caligines difcutere, ac in apricum horum naturam et nexum proferre, humanae foboli haud forfan concedatur; aut conceffum, an multum ex ufu effet noftro dubitandum fit.

C A U S Æ.

1. Qui temperamento fanguineo, ideoque partium mollitie, fpongiofa textura, utpote plenitudinis incremento maxime commodis praediti, funt plethorae opportuni: Nec funt ii, qui temperie fanguinea melancholica gaudent, ab hacce omnino incolumes *.

2. Chylopoieticorum vifcerum, atque haematopoieticorum vigor ac robur, inftante fimul aliarum partium laxitate; prioribus chyli blandi magna paratur copia, pofteriore vero hujufce ingreffui minus praebetur propugnaculum †.

3. Junior aetas ‡, feu potius ea intra annos decimum tertium ac tricefimum quintum degens: Tunc enim folida laxiora funt, ac fluidorum coacervationi minus obfiftunt. Praeterea in illa, fapientia fumme miranda, corporis incremento

* Junk. confp. tab. 2.

† V. Swiet. aph. 106.

‡ Junck. ib.

mento per ſtabilem plethorae exiſtentiam ſtudioſe ſuppeditavit alma rerum Genetrix, quae uſque ad evolutionem partium ſyſtematis omnium, ac ultra, conſuetudinis vi, perdurat; ea vero peracta, iſta ſanguinis pars ei accommodata nunc accumulatur; et exinde plethora.

4. Sexus ſequior *. In hoc etenim maxime viget temperamentum ſanguineum; etiamque in foeminis plethorae generationi anſam non infoecundam praebet menſium ſubinde ſuppreſſio; iis ſingulis menſibus naturali lege evacuatur ſuperfluus ſanguis, eodem iterum temporis intervallo novo ſanguine turgent; qui, niſi exigatur, plenitudinem creat. Denique, foeminae, propter quod vitam ſedentariam, magnaque ex parte curis vacuam, degunt, quam homines frequentius plethora tentantur.

5. Iners vita, ſollicitudinis expers †. Quantum accumulationi ingraveſcenti obſecundet quies muſculoſa, ab exercitii effectibus, poſtea recenſendis, liquido conſtabit. Docet etenim obſervantia, quod, quo minus exerceatur corpus, eo minus evadent ſuccorum dilapidatio ac diſperſus, ſolidorum prodigentia et attritus; eo magis vero, ex eadem nutrimenti copia, retentio ac congeſtus.

Ac-

* Gaub. et V. Swiet. ib.

† Gaub. et V. Swiet. ib.

Accipe Gaubii verba, nimiam quietem objurgantis, "Ex hoc fonte igitur polychymia, plethora, obesitas, profluunt; quae sarcinis corpus gravant, firmarum partium mole ac vi majoribus *." Qui effectus multo graviores, si ad vitam otiosam subito confugiunt duris laboribus assueti. Quantum valeat vita curis vacua ex luctus diuturni ac pathematum animi deprimentium effectibus, corpus emaciando, chylopoiesin praecipue vitiando, judicandum sit! Teste poeta:

Attenuant vigiles corpus miserabile curae;
Adducitque cutim macies; et in aera succus
Corporis omnis abit: Vox tantum atque ossa supersunt †.

6. Somnus multus ‡. Hic causae praedictae, utpote ei multum affinis, forsan referri debet; quantum ad fluidorum coacervationem conducat, facile intellectu. Tempore somni optime restituuntur illa quae vigiliarum actionibus perierant; tunc apprime perficitur totius corporis refectio; sit in exemplum infantilis aetas, quo tempore solidorum incrementum ac prolatio velocius quam toto vitae decursu progrediuntur: Quippe tunc

 magis

* Gaub. § 514.
† Ovid Met. lib. 3. 396.
‡ V. Swiet.

magis in cunabulis, quam exinde in lectis, somnum dominari foventem, compertum est. Non desunt etiamque ferarum exempla, quae vitam, hyeme vigente dormientes, sine pabulo sustentant. Luce durante, cum corporis negotiis tum animi studiis dissllantur, quae quiescentibus horis congeruntur. Ex illis itaque imminutis, aut hisce productis, exoriretur plethora. Corpus laxando, vasorum robur imminuendo, ibique fluidorum augmini propugnaculum sublevando, multum praestat in longum protractus somnus. Si quotidie etenim, in exercitantibus, tantum dissipetur, quantum ingeratur, otiosi facti sequitur ut plethorici evaderent, praesertim cum causae, quae sanguinis boni abundantiam inducunt, suam symbolam eo conferunt. Somnus, propterea quod

—————— per membra quietem
Irriget, atque animi curas e pectore solvat *,

plenitudini crescenti multum obsecundat.

7. Cibus nutrimento pollens †. Hocce sub titulo cibaria omnia, quae molis ratione chyli maxima quantitate scatent, comprehenduntur. Primas tenent carnes adipe redundantes, quia minime perspirabiles, et plus nutrimenti ‡ seu materiei

* Lucret. † V. Swiet. ib. ‡ De cib. et pot. aph. 69.

materiei forſan globulorum rubrorum glutiniſque fabricationi accommodatae continent; ideoque caeteris, ac vegetabilibus, anteponendae; quod teſtantur Sanctorii aph. xxiv. xlv. Vegetabili ex regno, oleo et ſaccharo aſſluentia aliis praeripiunt palmam. Eorum ſub pleno ac diuturno uſu magnopere creſcit, et, opitulantibus cauſis praedictis, novas acquirit vires plethora.

8. Excretiones ſecundum aut praeter naturam ſolita quantitate deficientes. Ad primam pertinent perſpiratio inſenſibilis, menſes, lactatio; ad ſecundam, ſanguinis fluxus, tum factitii aeque ac ſpontanei, fontanellae, &c. De quibus in ordine.

A. *Perſpiratio.* Hancce ſtaticis experimentis ad calculum redegit laborum amans, multumque laudandus, Sanctorius; cujus verba: 'In homine utente moderato victu, perſpiratio nocturna aliquando aſcendit ad tres libras; in utente pleniſſimo, ſtomacho praeexiſtente vacuo et robuſto, poteſt aſcendere ad quinque libras *.' An hunc, quoniam inhalationis per cutim prorſus ignarus, ad amuſſim ſtatuerit, dubitari liceat. Si corpus etenim, tempore matutino, quinque libris heſterni ponderis deficeret, non ergo

* De cib. et pot. aph. 69.

ergo dicendum eſt, tantum per inſenſibilem perſpirationem duntaxat evaſiſſe; quoniam de inhalatione noctis, quae ad unam, duas, vel alteras libras aſcendiſſet, omnino tacemus. An hiſce regionibus conveniret, in dubium necnon vocaretur. Quippe quia hujus loci clima, victus, hominumque mores, a quibus valde afficitur calculus, ab illis ubi facta eſſent experimenta multum diſcrepant.

Nihilominus, etiam in hiſce regionibus per cutim evacuatio, quoniam magna evadit, magni momenti habenda eſt; praeſertim quod, ob coeli lubricam inſtabilemque temperiem, ſaepe ſaepius ſupprimitur; et exinde, eadem ingeſtorum copia manente, nulla vero alia excretione ſuum ſuppeditante auxilium, ſarcina gravatur corpus. An verum periculum inferat, an per longum invaleat, ſeu ad polyaimiae genus pertineat, necne, in medio derelinquendum eſt.

B. *Menſes.* Horum ſuppreſſione, utpote feraci ex fonte, profluit plenitudo *. An initio fluxus menſtrui origo plethorae generali, potiuſve topicae, tribuenda ſit, adhuc ſub judice; quod autem ejus diuturnitas priori debeatur, omnibus fere conceſſum. Quamobrem ex menſtruis

* V. Swieten aph. 106.

ſtruis ergo ſuppreſſis, citra lactationem ſeu alteram evacuationem, conſequi oporteret plethoram, facile intelligitur; an paucos ultra menſes ſaepe duraret, incerti ſumus: Quippe quia eorum retentio diu perſtare non poteſt, quin multis variis, ac plethorae repugnantibus noxis, ſtipetur.

C. *Lactatus*, infantis morte, graviditate, animi pathematibus, &c. ſubito aut immature ſuppreſſus, eundem praeſtat effectum. Viciſſitudini tam repentinae ſeſe ex improviſo accommodare non poteſt ſyſtema: Solita ideoque progrediente refectione, deficiente autem ſumptu, exſurgit accumulatio.

D. *Sanguinis fluxus, ſeu ſpontanei, ſeu factitii*, ubi in longum perduravere, ſimili ac menſium modo, plenitudinem efficiendo, ſuas vires exercent. Nihil retulit, unde ſuam priores deducant originem; quoniam, utrum ex plethora an morbo, eorum recurſum ſanguinis redundantiae plerumque adſcribendum eſſe, ac ſyſtematis valetudini ſecundae neceſſarium evadere, conſtat. Ab his aut illis impeditis, nec aliter exaequatis, profluunt multi ſaepe pergraves effectus, inter quos eminet plethora. Uti naturalis, ita ſanguinis educendi conſuetudo artificialis, praetermiſſa, idem

dem ſuperpondii genus gignit. Sit in exemplum homo, quem, petulanter, urgente aut cauſa, ſanguinis miſſionibus utentem, quibuſdam ac forſan intervallis eas iterantem, plethora periodica demum adoritur; pariterque ſanguinis detrahendi conſuetudo non niſi ſummo ſanitatis periculo derepente deponenda: Ex obſervatis enim conſtat, quo ſaepius ſanguinis detractionem patiatur homo, modo non penitus inde debilitetur, eo citius ac certius poſtea novo ſanguine turgere*. Lege quadam naturali, uti jacturis tum fortuitis aeque ac naturalibus ſuppeditationem accommodaret, noſtrum, vigente ſanitate, comparatum eſt ſyſtema. Quandoquidem id, quod ſanguinis miſſionibus conſumptum eſt, intervallis renovari conſuevit, atque, ſolitum circa venaeſectionis tempus, eadem patiuntur mala, ac ea quibus, retentis aliis, aſt ſpontaneis excretis, affligi ſoleant homines; opus eſt, ut in illis, pariter ac his, idem ab evacuatione proveniret levamen. Unde inevitabilis evadit venaeſectio, quae, aut procraſtinata, ſeu omnino praetermiſſa, plenitudini anſam praebeat. Necnon ſanguinis detractiones iteratae, vaſorum atoniam laxitatemque concitando, ſyſtema plethorae opportunius reddunt.

E. *Fonti-*

* Swiet. aph. 106.

E. *Fonticuli et ulcera subito suppressa*, quomodo suos edant effectus, ex praedictis rite perpensis facile intelligatur.

9. *Moles corporis imminuta*. Docent observata chirurgica, quod saepe ex dearturitione consectetur plethora: Quippe ex membrorum truncatione imminuitur corporis mensura, ideoque suppeditationis consumptio. Humores igitur, qui artus abscissos adire solebant, alveis suis sumptuque consuetis privati, in systema coacervantur *.

Hae causae sunt praecipuae, a quibus, consentientibus medicis summi nominis, efficacissime, tum citissime, exoriretur vera plethora, seu sanguinis boni abundantia. Quantum eae conferant singulae ac omnes, differere conati sumus. Quamplurimum itaque hujusce ad medelam spectet earum notitia, ex praemissis in aprico esse speramus.

DIAGNOSIS.

A corpulentia, seu Sauvagesii polysarcia adiposa, solummodo hancce secernere, pro merito haberetur.

* Boerh. praelect. Hall. aph. 781.

haberetur. Priusquam hoc peragere conaremur, observare haud absonum foret, quod opus ex se non multum adferat commodi; quoniam signis tantummodo, iisque parumper, dissimiles, causis rationeque medendi sibi sunt valde affines. Plethora etenim ea est materies nutritioni apta, in systemate circulatorio retenta; adeps vero ejus in membranam cellulosam depositio, potius secretio. Hic easdem fere causas ac illa ex origine agnoscit. Cautelam quandam, quoad curationem, postulat, scil. ne statum obesum per venaesectionem unquam avocare conaremur; quippe etenim hujusce tametsi quadam cum administratione, plethoram sublevare, nullam tamen periculo vacuam, qua corpulentiae mederi, tentaremus, adhuc detectam comperimus. E contrario, venaesectio ad talem corporis statum alliciendum efficacissima evadit, teste laniorum praxi, qui, ut vitulos reddant pinguiores, sanguinis missionem iterant. Medicorum scripta, ejusdem effectus in systema humanum, praxi eadem inducti, haud exemplis deficiunt. Ad diagnosin stabiliendam, in auxilium imprimis vocanda polysarciae moles. Quidam illius gradus, utpote earundem causarum effectus, plethoram plerumque comitatur *; sed nunquam statum istum

* Gaub. §. 394. Junk. tab. 2.

istum periculo aut molestia praeditum assequitur: Etenim sanae pinguedinis excessum duntaxat consignant quae suffocationem minantur, functionibusque obstant. Haec, plethora adstante, nunquam adesse credenda; quippe, quo adeps maxima, ibi sanguinem minima pollere quantitate, repertum est *. Contra, plethora mole abnormi, quae ne minimam quidem largitur deformitatem, nunquam consociatur. Hacce, nihilominus, multo magis opprimuntur obruunturque systematis functiones, quam sarcina obesitatis notabili.

Cutis color quoque discrepantiam indigitat. In obeso, propter vasa compressa, adipe involuta, aliquantulum imminuta, insignis obtinet pallor; plethorico rubor †: Ille haudquaquam vel minime temperiei vicissitudine, hic maxime, afficitur. Opimi istam aegritudinem, seu dolorem contusivum, ac plethorici, nunquam experiuntur. In illis pulsus parvus, tactu vix sensilis, aliquando incompertus; his vero plenus, validus, et ante oculos, nonnunquam evadit. Huicce vero haud semper credendum. Ad diagnosin certiorem stabilien-

* Boerh. praelect. acad. 476. Lieutaud prec. de la med. chap. de pleth.

† Boerh. prael. 591.

biliendam multa alia adſunt ſigna, quibus ac affatim ſcatet plethorae hiſtoria. Haec, e quibus praecipue huic affulgeat lux, quoniam notatu facilia, adducere ſupervacaneum foret.

C U R A.

Nunc ad ultimam hujuſce diſſertatiunculae partem, ſeu plethoram curandi ac praevertendi methodum, perventum eſt. Conſilia hiſce aptiſſime accommodata in duo ſeſe reſolvunt.

I. Fluidorum in corpore exceſſum avocare,
  A. Sanguinis miſſionibus;
  B. Alvum ducentibus.
II. Ejus recurſui oppugnare,
  A. Cauſas occaſionales evitando;
  B. Diaeta parca, temperata;
  C. Exercitio commodo utendo.

De ſingulis pauca in ordine.

I. Alveos incluſis exonerare, nihil aeque proficit ac,

A. *Sanguinis detractio*, praecipue ex vena; quae quia, cito morbo adſtanti auxilium praebens, globulos rubros, a quorum exuberantia pendent fere omnia mala recenſita, efficaciter alliciens, ſaluti-

ſalutifera naturae conamina referens, facilis uſurpanda, denique, periculi expertiſſima, caeteris evacuationibus longe praeripit palmam. Quantitatem detrahendam ſymptomatum rationi accommodemus oportet. Quibuſdam etenim in caſibus, ob vaſorum ſummam exquiſitamque tenſionem, ineffabile, ab evacuatione licet mitiſſima, levamen perſentiſcunt. Veruntamen etiam, ut in his, tam impigram ſanguinis regenerationem, ac venaeſectionis, quoad poſſumus, iterationem declinaremus, majorem ſanguinis copiam ſemel exhaurire opus eſt. Quippe Dodartii experimentis *, uncias ſedecim ſanguinis venaeſectione exprommptas, intra quinque dierum ſpatium, homine ſano, adulto, victu laudabili utente, renovari compertum eſt †. Unde in promptu erunt levis eductionis incommoda. Quo citius ſarciatur damnum, eo maturius, ſarcinam ad compeſcendam, altera inſtituenda eſt venaeſectio.

At

* Hiſt. de l'acad. des ſcien. l'an. 1707. p. 234.

† Ejuſmodi quantitatis jacturam iteratam intra tot dierum ſpatium ſaepenumero renaſci haudquaquam volumus: Nam crebrae ſanguinis ſeceſſiones corpus noſtrum ita imbecille, ejuſque functiones tam languidas, reddant, ut impediantur chylopoieſis et haematopoieſis.

At ſi plethoram inſtantem avocando, valentiſſima, recurſui tamen obſiſtendo incertiſſima, nonnunquam evadit venaeſectio. Sit in exemplum homo, qui, ut ſtatum plethoricum tolleret, ſanguinis miſſionem ad xvi uncias, cum levamento expetito patiatur; ſex ſive quinque poſt diebus, victu ut ſolito utente, reparatur diſpendium, novo ſanguine turget, iterumque praedictum a chirurgo levamen poſtulat; ac in uſum hujuſce oblectamenti, pro re nata, donec venaeſectionibus repetitis plethora habitualis, quibuſdam et recte diſpoſitis intervallis revertens, enaſcatur, perſeverat; quae, ni majore cum periculo, ſaltem pluribus fortioribuſque incommodis conſociatur: Quia, ut jamjam indigitavimus, ſanguinis eductiones iteratae, corpus laxando, id plenitudini reddunt obnoxius. In ſyſtema ſanguiferum, tenſionem ejus ſublevando, praecipue ſuas vires intendunt. Robur itaque ac tonum debellando, excretiones ab hiſce pendentes fortiter impeditant, quibus vero imminutis, eadem ciborum quantitate aſſumpta, gradatim exuberat ſanguis; qui, propter quod vaſa excretoria, evacuationem inter ac ſyſtematis congeſtum, contractionis ac conſtrictionis aliquod, quibus anſam praebebat vis diſtendentis imminutio, affecuta

cuta sunt, usque adeo, copiam potestatemque quibus antea distensa fuerunt, nunc penso impares sunt, molem assequitur, quam prius nunquam attigerat; unde accumulatio quam ante, post singulas venaesectiones, grandior evadet *.

Haecce incommoda sola non metuenda sunt. Quippe etenim ex hoc fonte haud infrequenter profluunt polysarcia ac dirus hydrops; quorum exemplar hisce verbis depingit Cl. V. Swieten: "Vidi foeminam, cui, ob validissimos et saepissime renatos animi affectus, sexagesies et ultra vena fuerat secta intra anni spatium, quae obesissima facta, paucorum mensium spatio, 150 librarum pondere aucta fuerat; et dum continuo turgeret renato sanguine, nova sanguinis mittendi necessitas urgebat magis quotidie; donec tandem, soluto omni corporis robore, in hydropem incideret †."

Ex hisce rite perpensis, quod instantis plethorae tametsi curam efficiendo maxime, nihilominus recursui ejus obsistendo, huicce methodo ut minime credendum sit, in proclivi erit; hoc tamen quadam sub administratione quod effici queat, pro certo habeatur. Haecce sententia adimplenda est, sanguinem ad optatum usque systematis

sola-

* Cul. prael.

† Comm. aph. 106.

ſolatium educendo; tunc ineuntis plethorae, debito poſt tempore, ſigna diligenter perſcrutando, quorum exortu vena, minoris autem quantitatis, ſpolianda; ab incepto diaetam quantitate ſeu qualitate deficientem ſedulo proſequendo; qua conferente in longius procraſtinatur plethorae recurſus, ideoque depletionis neceſſitas; ſic intervalla adaugeſcendo, quantitates vero minuendo, donec ad ſtatum priſtinum plenitudineque valentem tandem pervenerit corpus, iterantur venaeſectiones; in quo, exercitio victuque commodis poſtea recenſendis conſervandum eſt. Methodus haecce, quoniam non ſine magna cum ſedulitate ac cura exequenda ſit, ad curam potius inchoandam, quam eam adamuſſim conſummandam, uſurpari oportet.

Cautelas ſequentes, hujuſce remedii uſui accommodatas, in medium conferre haud abſonum videtur. Sunt corpora quae, ob vaſorum ſummam tenſionem, ac ſyſtematis nervoſi mobilitatem irritabilitatemque, ex ſubito vel magno ſanguinis diſpendio, ſyncopen, interdum convulſiones moleſtas, adipiſcuntur; quibus ut oppugnaretur, ac vaſorum laxatio eximia, quae in plethoricis pro emolumento noxas infert, evitaretur, ſanguis, ſitu recubante, ore minus patulo, nonnunquam brevi interpellato, chirurgo

chirurgo detrahendus eſt. Hoc perfecto, liberum per alveolas tranſitum, ligamine cunctatim ſolvendo, ſanguini praebere oportet.

Quantitas, ratione aetatis, ſexus, habitus, climatis, conſuetudinis ſanguinem mittendi, prae caeteris vero ſymptomatum vis, ſtatuenda eſt; quae, prout in diverſis admodum diverſae, normae generali minime ergo obnoxia, medici judicio permittenda ſunt.

B. *Alvum ducentia.* An multum hocce ad malum antevertendum conducant cathartica, propterea quod ſanguinis ſerum aut gluten tantummodo exhauriunt, ſub judice haeret. Plethoram globulorum rubrorum redundantiam eſſe jamjam indigitavimus, qui vaſis rubris coacervantur, ac iis ſolis gyrum perficiunt. Cathartica ideoque, quoniam, muci e glandulis ac ſeri ex vaſis exhalantibus quantitatem adauctam ſolicitando, vaſcula minora partem ſanguinis decolorem vehentia duntaxat exinaniunt, ad plethoram tollendam, ſeu vaſa ſanguifera exoneranda, haud multum conferant veriſimile videtur. Quatenus vero plethoram adjuvat quicquid ingeſtorum morae, ideoque chyli aſſumptioni favet, eatenus hiſce obviam eundo cum fructu ac laude uſurpantur laxantia.

Haud

Haud immerito, ejus insultum praevertere, in auxilium advocatur alvi solutio; quae et optime catharticis, suas vires lenissimo cum stimulo exercentibus, peragitur. Haec sunt sales omnes, sulphuris flores, ac ricini oleum: Caeteris vero fructus acidi dulces, quia lenius ac dulcius eundem praestant effectum, longe anteponendi. Hisce deficientibus, illisque fastidium cientibus, ad methodum Boerhavianam confugiendum est; cujus verba: "Si vero necesse habueris alvum mollire, id efficere poteris, aucto potu, diminuto cibo, vel omisso prandio, et motu ante pastum paulo majori *;" pro prandio derelicto vegetabilium usus forsan aeque juvabit, aegroque minus invite assentietur.

II. Plethorae recursui obviam ire.

A. Priusquam hoc absolveremus, Idiopathicam inter et Symptomaticam Plethoram discernere haud inutile videtur; propter quod hujusce in praesentia amandatae insultus, affectionis primariae sublevatione, solummodo praecavendus est. Symptomatica cum plethora ad Volumen, seu Spuria, minime confundenda: Illa etenim imminutae, seu suppressae cuidam excretioni fluidorum,

* Prael. acad. §. 1055.

tum, molem amplificanti, debetur; haec ex calore, aliave caufa eorum volumen adaugente, pendet. Ex quibus, quid per idiopathicam intelligendum, in aprico eft. Si pro caufis agnofcantur perfpirationis ac menftruae purgationis imminutio aut retentio, tunc earum reftitutioni, utpote fecundae ac valetudinis integrae perceptioni pernecessariarum, conatus ac medici remedia dirigenda funt. Si, e contrario, haemorrhagiae aeque fpontaneae ac factitiae plenitudini anfam praebuiffent, tunc eas, quoniam periculo variifque incommodis fcatentes, dirimere, earumque defectui fyftema gradatim componere, illum oportet.

Hifce, fub caufis relatis, parum adjici reftat. Inter plethorae fcaturigines enumerabantur fomnus nimius, folitaeque excretiones repreffae. Hujufce indulgentiam procul arcendi neceffitas, praeter mala inde profluentia, jamjam recenfita, ex opprobrio eo in juventute digne annexo, et ejus declinatione abfque incommodo peracta, nova affequitur incitamenta. Harum primas tenent muliebris purgatio ac perfpiratio infenfibilis; quarum fontes prohibitionis omnes, ac medendi confilia tradere, nec fcopo nec viribus conveniat. Omnino forfan ineptum effet, pauca

tantummodo proferre de rebus ita inter ſe momentoſis; quandoquidem ut hocce opus perficere conaremur noſtrum non nunc eſt, ad alias plethorae origines flocci faciendas tranſeundum eſt. Inter nimiae plenitudinis cauſas recenſebatur et cibus nimio nutrimento pollens. Diaeta tenuis ac parca, prout diſſimilem praeſtans effectum, ejus loco ſuccenturienda eſt. Conſiliorum omnium vero valetudini ſecundae conferentium, nullum aeque ac abſtinentia, victuque dura temperantia, ditioribus haud minus vegetioribus auditu tam difficile, ac abuſui ita obnoxium, evadit. Prioribus, nempe, luxuriis indulgere, feſtivas dapes celebrare, quam ſuave, quam dulce! deponere ergo quam difficile! Idque peragere, plus exigunt quam medici ſollicitatio, aut periclitantis mali formido, efficere poſſint; praecipue, quando levamen a venaeſectione, ſine ullo negotio, et tam expedite, aſſequi poſſimus. Neque vegetioribus, aut illis uſque ad ſatietatem indulgentibus, facilius perſequenda. In utriſque nihilominus commoda et utilis mutatio effici queat; illis etenim quantitatis, hiſce ciborum qualitatis, imminutio lubentius ferenda ſit. Ex utraque parte vero plenitudinis recurſus in longius protrahitur; poſteriore, ob cibariorum numerum multiformem,

mem, quam priore, melius perficitur. Inter vegetabile ac regnum animale magnum obtinet diſcrimen. Ex hoc quae petuntur, plus iſtius materiae, globulorum rubrorum ac glutinis generationi accommodatae, minus per cutim evehi praebent. Plethorae itaque multo magis favent, quam haec ex illo ſegregata. Unde, in omni plethorae caſu, victus vegetabilis in uſum revocandus, animaliſque quam maxime fugiendus; praecipue caro, minime quia perſpirabilis, ut teſtatur Sanctorius: "Corpus magis ponderoſum redditur quatuor unciis cibi multi nutrimenti, qualis eſt caro porcina, & pinguia omnia, quam ſex unciis cibi pauci nutrimenti, ut ſunt piſciculi, pulli, aviculae, et alia id genus. Ex uſu carnis ſuillae triente minus ſolito corpus magna ex parte perſpirat *." Earum loco, ſi toti a carne abſtinentiae aſſentiri nequeat, digeſtionem perſpirationemque faciles patiuntur ſupponendae. Cavendum eſt tamen, ne a diaeta opipara ad parciorem nimis ſubita fiat tranſitio; ne ſyſtema, mutationi tam repentinae inaſſuetum, quid detrimenti accipiat. Conſuetudinis aegroti, ut et cibi ventriculo convenientis, ratio habenda eſt. Ineptum eſſet dicere, quod victus ſumendi tem-

pus

* De cib. et pot. § 45, 24.

pus naturae rogatibus conveniret; quoniam mos, consortiique desiderium, certos praescripsere limites, quos ultra citraque decorum consistere nequit. Attamen, ut quam raro et parce comederent, moneremus; vel, si hoc fieri non potest, cibus saepe, et restricte, potius capiendus. Etenim mali multum aliquando epularum excessum consequitur; eo quod ventriculus nimiam quantitatem sat cito digerendi incapax est: Unde debilitate, oppressione, fastidioque, languet systema; sicque per noctem, aut vigilia, aut somnus interpellatus, insomniosus, febrisque temporanea, lacessunt. Hujusce inculcatio, quia raro multumque comedere minus nutrire, nobis forsan objiciatur; teste Sanctorio, "qui comedit magis quam oportet, alitur minus quam oportet *." Multa veruntamen incommoda, hancce concomitantia, nostram sat stabilirent sententiam; ex duobus enim pessimum fugiendum est malum. Caena gravis, deliciarumque diversitas magna, utpote ad satietatem semper vergens, praecavendae. "Tria mala (dicit Sanctorius) eveniunt ob ciborum varietatem; nimium comeditur, minus concoquitur, et minus perspiratur †." Victus intemperantia exercitio parum utentibus sedulo arcenda; in

* Ib. § 54. † Ib. 51.

in illis enim effectus multo graviores diuturnioresque evadunt. "Ciborum plenitudo magis nocet in otioso quam in exercitato *." Quam verum esse illud poetae distichon lector judicet:

> The first physicians by debauch were made;
> Excess began, and sloth sustains the trade †.

Haecce prophylaxeos pars, abstinentia peracta, aetate paululum provecta, quam tenera, tutius exequenda. Illa ad defectum suppetiarum ferendum melius adaptatur, eo quod minus fere exercet; in ea atque circulatio languidior, calor corporis temperatior, ideoque et partium difflatio minor. Praeterea, in illa non amplius requiritur nutrimenti quam quod ad solidorum dispendium suppeditandum sufficiat; in hac vero, aliud exigitur supplementum, ad corporis incrementum subministrandum.

Hactenus de cibo solummodo tractavimus: De potu vero pauca sufficient. Ejus excessum, praecipue plethora existente, nocere quis non videt? Liquida vinoso spiritu scatentia sedulo vitanda, minusque stimulo gaudentia substituenda, vel priora aqua prolixe temperata. Fortiores brasii liquores, vel magnam solubilis farinae copiam

* Sanct. ib. † Dryd. fables.

piam tenentes, utpote nimis nutrimenti praebentes, etiam omittendi; eorumque loco, lympha, aut ſucco pomis expreſſo, quandocunque convenient, uti debemus. Hocce juventutem, abſque renixu, exequi oportet; ſenectuti autem, vel Baccho libare aſſuetis, diaeta tam auſtera haud omnino injungenda.

B. *Exercitio commodo.* Huicce termino, diverſos laboris gradus relegari, ſenſuique coercito, quo plerumque accipitur, haudquaquam limitari, volumus. Laudes et praeconia exercitio a ſcriptoribus tributa, cum efficaciſſimam contra morbos prophylaxin, tum malis chronicis potentiſſimum remedium, extra dubium, deſignant. Hoffmannus, de eo loquens, univerſalis remedii nomine dotavit, dixitque, "quod neque eo excellentius datur in rerum natura remedium, a quo tam eximia prorſus beneficia in corpus humanum redundent*." Loquitur Avicenna, "Poſſent homines, ſi debito tempore exercitio ac labore uterentur, omnibus medicis carere, ac medicamentis †." Inclytiſſimus Verulamius, qui, ejus laude prodigus, addit, vix aliquam in morbum inclinationem inveniri, quae non exercitatione quadam propria corrigi poſſit. Quotidiana expe-

* Hoffm. t. 1. l. 2. c. 9. † Lib. 1. cap. 1.

perientia horum eulogiorum varietatem commonſtrans, uti plura exercitii utilitatis teſtimonia adducamus, ſupervacaneum reddit. Quapropter, paucos tantummodo recitando effectus, hujus ad plethoram ejuſque ſequelas arcendas, commodi indicium faciemus. Omnia ab exercitio profluentia ampliter tractare, nos longius eveheret; quare, facta conſiderare, paucaque in illuſtrationem dicere, nobis ſufficiat.

Exercitium cor mechanice ſtimulat; validiores frequentioreſque concitat contractiones; fluidaque remotiſſimis ſyſtematis partibus expedit; excretiones omnes ejus vim recognoſcentes, praecipue cutaneam, promovet; iſtam nutrimenti quantitatem, quae in pigro neceſſario coacervaretur, diſpellit; vi et iteratione, denſitatem, vigorem, tonumque ſyſtematis, univerſaliter adauget. De his pauca ſigillatim dicenda ſunt.

1. *Cor mechanice ſtimulat.* Sanguinis reditus, diverſis muſculorum ad corpus movendum conatibus, magnopere adjuvatur, deproperaturque, quibus venae eorum inter fibras diſpoſitae, ut et adjacentes, eorum turgente mole, motuque variante, comprimuntur, incluſa majori ſolito copia, per venas valvulis inſtructas, citius ac fortius urgentur

urgentur pelluntur que; cor irritando, iteratas contractiones, eoque celeriorem circuitum, instigant. Istiusque vigore haudquaquam imminuto,

2. *Remotissimis systematis partibus fluida expedit.* Sic congestiones locales, nocivosque effectus, plethorae haud infrequenter devenientes, praevenit; tonum vasorum adaugendo, ut fortius in fluida agant, facit. Circuitu quoque accelerato,

3. *Excretiones, praecipueque cutaneam, quoniam haec prae caeteris sanguinis motui alligatur, promovet.* Vasis superficiei excretoriis cedere coactis, quantitas fluidi inusitatior transmittitur; cui etiam calor corporis auctus, humorum putredinem accelerando, sicque majorem copiam illac inclinando, magnopere favet. Quibus omnibus modis valde augetur perspiratio, cujus momentum ad plethorae obviam eundum utilissimum ex jam dictis clare apparebit.

4. *Istam nutrimenti quantitatem, &c. dispellit.* Corporis exercitio inassueti, quales sunt plethorici, solida, dispendio parum obnoxia, minus ad jacturam reficiendam nutrimenti exigunt; ideoque, pari ex ingestorum copia, in otioso quam in exercito, sit major accumulatio. Exercitatio, certum

tum ad gradum impulſa, adipem, plethorae conſortem, imminuit; macilentum corporis vero ſanum ſtatum gignit. Tametſi majorem cibi appetentiam praeſtat, jacturam refectione plusquam exaequat; quod teſtantur Van Swieteni verba: "Quotidie duris laboribus exercitatos, licet voraciſſimi ſimul fuerint, plethoricos tamen rariſſime quis inveniet."

5. *Denſitatem, &c. ſyſtematis adauget.* Quoniam hi effectus non ſtatim poſt ſubitum exercitii uſum ſentiuntur, "vi iterationeque" anneximus. In ſolidi ſimplicis aggregationem agit, ejuſque denſitatem, partem aquae ejus formationem ſubeuntis diſpellendo, variiſque extenſionis et compreſſionis gradibus caeterarum partium motu ſubjiciendo, adauget. Vigorem contractilitatemque ſolidi vivi, ut et facilitatem qua ſeſe contrahit, ſuo ſtimulo augmentat. Quatenus atque ad plethoram proveniendam multum conducat laxitas, ejuſque viam ſternat ſyſtematis vaſcularis imminuta cohaeſio, exercitium, hiſce obviam eundo, oppugnaculum fluidis faciendo, eatenus potenter, ne dicamus totaliter, plenitudinis regreſſum arcebit. Quando vaſorum tonus per diuturniorem diſtenſionem diruitur, exercitium remedium valde idoneum evadit.

Nunc ad varias exercitationis ſpecies, propoſito maxime idoneas, tranſeundum eſt ; quae in activas paſſivaſque commode dividuntur. Priori, motus multiformes, corpore ipſo peractos ; poſteriori, varii geſtationis modi quibus impellitur corpus, viſque externae actioni ſubjicitur, cui frictio releganda, referri debent. In claſſe activa, ſpecies ad hancce ſententiam adimplendam utiliſſimae praecipue petendae ſunt. Ex diverſis motus generibus, ambulatio et frequentiſſima et efficaciſſima eſt. Illam ad perficiendam plerique adhibentur corporis muſculi: Attamen lenis eſt, diuque haud magno cum labore protrahi poteſt ; iterationis capax, et ad gradum, inſtaurationi ſyſtematis toni, excretionumque promotioni, neceſſarium, adaugeri queat. Alia pleraque exercitia activa ab hoc vi et gradu tantummodo diſcrepant ; quales ſunt curſus, ſaltatatio, &c. ; quapropter omnia ab illis profluentia commoda ab idoneo hujuſce uſu hauriri poſſunt. Tempore quo ſcriptores vocis exercitio tantas congeſſere laudes, *ars dicendi* magnopere fuit exculta ; tunc, propter varios geſtus, pathemata exprimendo, verba, ſermonis intermiſſiones, ornando, peractos, violenta ac operoſa fuit exercitatio, cujus labor audientium numero ambituque

mul-

multum adauctus fuit: Sed nunc tantopere derelicta, pauci, aut nulli, ad ſoſpitandum, ea utuntur. In hac claſſe *natatio*, quae in aeſtate tam maxime reſtaurat recreatque, dummodo certos frequentiae ac durationis limites obſervare praecaveamus, non eſt praetermittenda. Ubi, ob vaſorum diſtenſionem diu exiſtentem, atonia obtineret, cum motus muſcularis, tum lavationis frigidae commoda ſecum ducit, gratoque calore ab illa profluente perſpirationem multum adjuvat, augmentatque.

In claſſe paſſiva, *equitatio* potentiſſima habetur, propterea quod equum ad imperandum, ephippiumque recte tenendum, multi occupantur muſculi. Effectibus ambulationem maxime appropinquat, nonnulliſque optabilior, quoniam laſſitudinis expertior, videtur. Objectorum varietate equitanti oblatorum animus alacer hilariſque efficitur. Sydenhamus magna ei tribuit praeconia, ac dicit: "At vero nihil, quae mihi hactenus innotuere, adeo impenſe ſanguinem ſpiritumque fovet firmatque, ac diu multumque ſingulis fere diebus equo vehi *." Ex verbis Hoffmanni perſpirationem valide procreare videtur. "Gradaria equitatio univerſo corpori proficua

* Pag. 414.

ficua eſt, perſpirationem imprimis aequaliter promovendo; unde vultus vivido colore ſuffunditur, et animus quaſi nova alacritate exſurgit *." Omne ideoque fert punctum, quia utili admiſcet dulce. Laeta animi conditio, tranſpirationi inſenſili favendo, multum prodeſſe aeſtimatur; quod clarius ex Sanctorii dictis adparebit: "Nimis animi quies magis prohibet perſpirationem, quam corporis †." Iterumque, "Corpus quieſcens magis perſpirat, et minoris ponderis fit, ſi animo vehementer agitatur, quam ſi celerrime moveatur corpus, animo manente otioſo ‡." Equitatio, quoniam ad hancce animi actionem, ut et conſolationem concitandam, maxime idonea, caeteris hujuſce ſaltem claſſis longe praeripit palmam.

Geſtatio, ſeu curru vel rheda vehi, lenior eſt quam ut magnos edat effectus; et in auxilium tantummodo advocanda, quando vel per ſe, vel coeli intemperie, ingrata auſteraque fiat. *Navigatio*, niſi quod perſpirationi magnopere favet, plethoricis haud multum adfert commodi; et ad plethoram avertendam objectionis minime expers eſt. Sufficiat vero quod a Gilchriſtio ipſo opponitur: "That complying with it (ſcil. navigat.)

* Tit. 1. l. 2. c. 9. † De ex. ac qui. § 15.

‡ De an. aff. § 35.

vigat.) will require a degree of reafon and fortitude beyond what the fmall feelings of lighter ills, or a mere modifh affectation of being ill, can ever infpire *."

Frictio, ultima hujufce fpecies, ufu haud vacua eft. Cutis vaforum enim actio, corporifque calor, illa augentur, acceleratur circuitus, excretoriorum ora vaforum magis pervia, perfpirationifque tranfmiffioni, nunc majori copia evolantis, aptiora redduntur. In aetate provecta, aut quando ftaminum mollities vehementiori, etfi efficaciori, uti exercitatione vetet, caeteris etiam, quia quoquo tempore, abfque coeli viciffitudinis aut aliorum periculo, ufurpari queat, anteponenda. Quo univerfalior corpori applicatio, eo infigniores ejus effectus.

Quaedam de Exercitationis Ufu Praecepta.

1. Omnes exercitii jam memoratas fpecies cum falute ac fructu ufurpari poffint, evacuationibus, quales funt venaefectio, et purgatio, modo praemiffis : Hifce autem neglectis, omnis corporis nifus vehementior, feu circuitus incrementum, periculo ftipetur.

2. Quaecunque aegroto melius adaptatur fpecies,

* Pref. to the ufe of fea voyages.

ſpecies, initio lenis, ac parum protracta, eſſe debet, uſque dum iteratione majores ferre queat conatus.

3. Non eo uſque, ut fatiget, perſequenda. Ad debilitatem aut fatigationem producta, imminuit perſpirationem, ac commodis obſtat effectibus. Ejus ultimi limites laſſitudinem perquam levem tantummodo attingerent.

4. Sub Jove peragenda: Ubi frigoris tonica vis, circulatioque minime interruptae tranſpirationis copiae ſuccurrunt, frigidus humiduſque aër, utpote cutaneae excretioni inimicus, ſedulo vitandus.

5. Vel ante cibum, vel longe poſt, exercitium, opportunius habetur. Omnibus fere conceſſum, ventriculum plenum incommodo, vacuum utilitate, haud carere. Teſtatur Hoffmannus, "Sicut corporis agitatio ante cibum inſtituta ſanitati egregie patrocinatur; ita quae ſumptum cibum ſtatim ſubſequitur, cum ſumma pernicie conjuncta eſt *." Quo quadrat Sanctorii aph. "Exercitium, poſt ſeptimam, uſque ad duodecimam horam, ab aſſumpto cibo, magis reſolvit inſenſibiliter horae ſpatio, quam tribus horis alterius temporis †."

6. Per

* Ib.

† De ex. ac qui. § 7.

6. Per activae exercitationis usum aeger haud nimis vestiendus; postque, si necessarium videtur, vestes permutandae. Matutinum vespertinumque tempus huicce optime inserviunt. Haec attamen, aeque ac species et duratio, aetate, consuetudineque, &c. valetudinarii, ut et tempestate climateque, ordinanda.

Inter praedisponentes plethorae causas recensita fuit animi inertia. Oppositus itaque status in prophylaxin usui adhortandus; ideoque aliquam mereri attentionem videtur. Quoniam autem animi auspicium parum penes medicum sit, magnumque cum vita habeat nexum; de hac re, in cujus tractatione plus ingenii quam utilitatis exponeretur, tacere consultius putavimus.

F I N I S.